

LEZEN:

Rechters 4; Rechters 6; Rechters 14; Hebreëën 11:32; 1 Samuel 2:12–25, 8:1–7

KERNTekst:

‘En Hanna bad: “Nu juicht mijn hart dankzij de Heer, fier heft mijn hoofd zich op, dankzij de Heer, mijn mond spreekt vrijmoedig tegen mijn vijanden, want dankzij uw hulp beleef ik vreugde.”’ 1 Samuel 2:1

CONFLICT EN CRISIS: DE RECHTERS

De tijd van de rechters was een chaotische periode in de bijbelse geschiedenis. Gods volk deed in zijn ogen kwade dingen. De Heer ‘verkoch’ hen aan een verdrukker. De mensen richtten zich tot de Heer voor hulp en hij zond een verlosser die vrede bracht in het land, totdat dezelfde trieste cyclus weer herhaald zou worden.

Debora, een van Israëls rechters, was bijzonder door het vertrouwen dat zij opriep in de mannen om haar heen. Zij en Jaël waren heldinnen, terwijl de mannen bemoedigd moesten worden omdat zij bang waren en een gebrek aan geloof hadden. Ook in het verhaal van Gideon komt een herhalend motief van de grote strijd voor, wanneer Gods volk geconfronteerd wordt met een overmacht.

Simson was een van de laatste rechters. Na hem verviel het volk in anarchie en wanhoop. Hij was een onwillige held en had meer interesse in het najagen van vrouwen, dan in het volgen van God. Een vergelijkbare situatie met zijn landgenoten, die meer interesse hadden in afgoderij dan het dienen van de Heer.

Samuel geeft hoop aan het volk. Onder zijn toezicht wordt een nieuwe leiderschapsstructuur opgericht. Een van zijn laatste handelingen is het zalven van de toekomstige koning David.

**MAAK
DEZE LES VOOR
SABBAT
23 JANUARI**

DEBORA

Het verhaal van Debora voegt interessante details toe aan het thema van de grote strijd. We zien het volk van God lijden onder verdrukking en geconfronteerd worden met een onmogelijke situatie. Een parallel met het ontzettend oneerlijke gevecht tussen een zevenkoppige draak en een pasgeboren baby, dat we in Openbaring 12 zagen.¹

De hoofdpersonages van dit verhaal zijn Jabin, koning van Kanaän; Sisera, zijn legeraanvoerder; en Debora, een profetes en rechter (iemand die burgerlijke geschillen tussen tegengestelde partijen beslecht). Debora had een ongebruikelijke mate van gezag en invloed voor een vrouw in die tijd.

04

Lees Rechters 4. Op welke manier zien we in deze tekst het thema van de grote strijd terugkomen? Wie zorgde er uiteindelijk als enige voor dat Israël overwon, ondanks hun onwaardigheid?

De heldin van dit verhaal is Jaël, de vrouw van Cheber. Zij was niet bang om zich te identificeren met Gods volk en speelde een cruciale rol in het verslaan van Gods vijanden. Het is niet makkelijk om te oordelen over haar gedrag met onze hedendaagse instelling. Maar we moeten haar daden zeker niet gebruiken om bedrog en geweld te rechtvaardigen in het nastreven van onze doelen. Ook al zijn deze doelen op zich juist.

In de discussies voorafgaand aan het conflict verzekert Debora Barak dat God zal triomferen. Dit is ongetwijfeld een verwijzing naar de grote strijd. Twee werkwoorden omschrijven hoe God dit zou gaan doen.² Eerst zal hij Sisera 'laten optrekken' (het woord verbeeld het vangen van vissen in een net) naar het dal van de Kison rivier. Vervolgens zal hij hem daar aan Barak 'uitleveren'. In Debora's danklied³ komen enkele details naar voren. Door de hevige regen waren Sisera's wagens vast komen te zitten in de smalle doorgangen vlakbij de Kison rivier. Uit de hemel en de wolken 'stortte water' neer en de bergen 'wankelden'.⁴ Hierdoor ontstond een stortvloed die veel van de vijandelijke soldaten meesleurde,⁵ waardoor Israël bevrijd werd.

Denk aan het vertrouwen die deze krijgsmannen in Debora hadden. Natuurlijk was dit goed, maar waarom moesten we toch voorzichtig zijn in de mate waarop we anderen vertrouwen?

¹ Zie de les van dinsdag, week 1

² Rechters 4:7

³ Rechters 5

⁴ Rechters 5:4, 5

⁵ Rechters 5:21

1 Samuël 2:1

Waarom was Hanna zo blij?

GIDEON

Lees Rechters 6:1. Wat gebeurt hier? Zie Rechters 6:10.

.....

.....

.....

Na Debora genoot het land van veertig jaar vrede. Maar al snel waren ze terug in de handen van onderdrukkers, dit keer de Midjanieten. Samen met hun bondgenoten drongen zij Israël binnen en vernietigden de oogst en stalen het vee.⁶ Israël verviel in armoede en vroeg de Heer om hulp.⁷ Ze beseften dat hun eigentijdse goden van geen enkel nut waren.

Lees Rechters 6:12–16. Wat zei de engel van de Heer tegen Gideon? Wat was Gideons reactie? Zie Rechters 6:7–10. Zou hij niet de reden moeten hebben geweten waarom ze in deze situatie terechtgekomen waren?

.....

.....

.....

04

Gideons klacht was onterecht: het volk was ongehoorzaam geweest en daarom werden ze onderdrukt. Ondanks deze klacht was God bereid Israël opnieuw te verlossen, dit keer door middel van Gideon. Het is interessant dat God Gideon een 'dappere krijgsman'⁸ noemt, terwijl Gideon zichzelf totaal anders ziet: 'Hoe zou ik Israël kunnen bevrijden? Mijn familie heeft in onze stam, Manasse, niets in te brengen, en ikzelf ben de jongste van de familie.'⁹ Een essentieel onderdeel van Gideons kracht was ongetwijfeld zijn eigen gevoel van onbeduidendheid en zwakte.

Let er ook op wat Gideon aan de Heer vraagt in Rechters 6:36–40. Hij was zich bewust van hun overwinningkansen en zijn eigen kwetsbaarheid en zocht naar een speciale garantie van Gods nabijheid. Hier is dus een man die zich volkomen bewust is van zijn complete afhankelijkheid van de Heer. In Rechters 7 kunnen we lezen over Gideons geweldige successen tegen de verdrukkers van zijn volk en Gods bevrijding van Israël.

Waarom koos de Heer ervoor om zondige mensen te gebruiken in het proces van verlossing? Met andere woorden, kon hij niet gewoon 'meer dan twaalf legioenen engelen'¹⁰ oproepen om Israël op dat moment te helpen? Welke rol spelen wij, als zondige mensen, in zowel de grote strijd als de verkondiging van het evangelie?

.....

.....

.....

.....

.....

⁶ Rechters 6:3–5

⁷ Rechters 6:6

⁸ Rechters 6:12

⁹ Rechters 6:15

¹⁰ Matteüs 26:53

Rechters 4

Hoe komt het thema van de grote strijd hier tot uiting?

SIMSON

De gevechtslinies tussen goed en kwaad worden waziger in het verhaal van Simson. Zijn leven begint op indrukwekkende wijze met de aankondiging van een engel van de Heer dat hij vanaf zijn geboorte Nazireeër zal zijn. De engel geeft Simsons ouders instructies over hoe ze hun bijzondere baby moeten voorbereiden. De moeder mag geen alcohol drinken of onrein voedsel eten.¹¹ God had inderdaad speciale plannen voor Simson. Helaas verliepen de zaken niet zo goed als had gekund.

‘Juist bij het bereiken van de mannelijke leeftijd, de tijd dat hij aan zijn goddelijke zending gehoor moest geven – de tijd dat hij meer dan ooit trouw had moeten zijn aan God – verbond Simson zich met de vijanden van Israël. Hij vroeg zich niet af of hij God beter kon verheerlijken door zijn verbintenis met het voorwerp van zijn liefde, of dat hij zich daar plaatste waar hij niet kon beantwoorden aan het doel dat door zijn leven bereikt kon worden. Aan allen die in de eerste plaats trachten God te eren, heeft hij wijsheid beloofd; maar er is geen belofte voor hen die erop uit zijn zichzelf te behagen.’¹²

Lees Rechters 14:1–4. Hoe is het mogelijk dat God Simsons zwakte voor vrouwen gebruikte als ‘een aanleiding om de strijd met de Filistijnen aan te gaan’?

Simson verzette zich op een aantal manieren tegen de Filistijnen, telkens als een boze reactie op een persoonlijke belediging. Eerst vermoordde hij dertig man en bracht hun kleding terug naar een bruiloftsfeest om een schuld af te betalen. Hij verwoestte hun gewassen toen zijn vrouw aan zijn getuige werd gegeven. Vervolgens doodde hij tallozen als wraak op de moord op zijn vrouw en schoonvader. Toen de Filistijnen die actie probeerden te wreken sloeg Simson duizend man dood met een ezelskaak. Ten slotte brak hij hun tempel af en vermoordde 3.000 man omdat ze hem blind hadden gemaakt.¹³

Wat een gebrekkige held. Er zijn vrij weinig eigenschappen van Simson die we zouden moeten nastreven. Maar hij wordt wel genoemd in Hebreeën 11:32, samen met een aantal voorname personen. Er is duidelijk meer aan de hand in dit verhaal dan je aanvankelijk zou denken. Stelt u zich eens voor wat God met Simson had kunnen doen. Maar hoe zit dat met onszelf?

¹¹ Rechters 13:4, 13, 14; zie ook Leviticus 11

¹² Ellen G. White, *Patriarchen & profeten*, blz. 511

¹³ lees Rechters hoofdstuk 14-16

Rechters 6:1, 10
Wat gebeurt hier?

RUTH

In het verhaal van Ruth gaat het voor de verandering eens niet over gigantische vijandige legers die Gods volk bedreigen. In plaats daarvan vertelt het over iets kleineres: een familie die bijna is uitgestorven, maar toch nieuw leven wordt ingeblazen. Hoewel er wel twee grotere thema's aan bod komen in het verhaal van Ruth – de vernietiging van Gods schepping en de bedreiging van zijn volk – gaat het ook over de grote strijd op een persoonlijk niveau. Het niveau waar de strijd in feite altijd wordt gevoerd.

Het zou geen verrassing mogen zijn dat het land Juda in hongersnood verkeerde in de tijd van de rechters.¹⁴ Dit was een teken dat het volk van het verbond God had verlaten. Zonde en verzet hadden het land van melk en honing teruggebracht tot een onvruchtbare woestenij. Maar in het boek van Ruth had 'de Heer zich het lot van zijn volk aangetrokken' en ervoor gezorgd 'dat het weer te eten had'.¹⁵

04

Toen Elimelech, zijn vrouw Noömi en hun twee zonen naar Moab verhuisden, deden ze dat omdat ze verlangden naar een betere toekomst. Het land van de vijand bood tijdelijke verlichting. Maar na de dood van haar man en twee zonen, besloot Noömi uiteindelijk om toch terug te gaan naar haar vaderland.

Lees Ruth 1:8, 16, 17. Wat is het belang van Ruths wens om met Noömi mee te gaan?

Ruth kwam van een vijandig volk dat vaak had geprobeerd Israël te vernietigen. Toch koos zij ervoor zich te identificeren met Gods volk en hun God te aanbidden. Bovendien vond ze steun in haar nieuwe thuisland. Niet alleen van Boaz, maar ook van de mensen die haar verhaal kenden. Boaz was ervan overtuigd dat zij ook genade vond in de ogen van de Heer. Hij ging in zijn bewondering voor haar nog een stapje verder en stemde in om met haar te trouwen.¹⁶

Er was echter nog een familielid die als eerste aanspraak maakte op het land van de dode man, als hij met Ruth trouwde. Maar dit familielid had geen interesse in nog een vrouw, omdat het zijn financiën zou bemoeilijken. Op dat moment werd Ruth gezegend door de bijeenkomst van getuigen: zij vergeleken haar met de belangrijke vrouwen in de geschiedenis van Israël.¹⁷ Een zegen die in vervulling ging toen zij een voorouder van de Messias werd.

Wat een mooi verhaal met een ze-leefden-nog-lang-en-gelukkig-einde. Er staan niet zoveel van dit soort verhalen in de Bijbel. Maar we zien hier wel hoe God de dingen goed kan maken, ondanks de voor – en tegenslagen van het leven. Dat is goed nieuws voor iedereen die hem liefheeft en vertrouwt.

¹⁴ Ruth 1:1; Deuteronomium 28:48, 32:24; zie ook Rechters 17:6, 21:25

¹⁵ Ruth 1:6

¹⁶ Ruth 2:10-12; 3: 10, 11

¹⁷ Ruth 4:6,11-13,17; Matteüs: 5,6

Rechters 6:7-10, 12-16

Hoe reageerde Gideon op de engel?

SAMUEL

Wat heeft het begin van het boek Samuel met de grote strijd te maken? Er is geen duidelijke bedreiging van de geschapen orde en er staan geen enorme legers aan de grens. De aanval van het kwaad is subtieler, maar niet minder reëel.

Lees 1 Samuel 2:12–25. Hoe wordt de werkelijkheid van goed tegen kwaad geopenbaard in deze verzen?

04

‘Maar hoewel [Eli] aangewezen was om het volk te besturen, kon hij zijn eigen gezin niet de baas. Eli was een toegeeflijke vader. Hij had de vrede en het gemak lief en oefende zijn gezag niet uit om de verkeerde gewoonten en neigingen van zijn kinderen te verbeteren. In plaats van hen te bestraffen of te vermanen, legde hij zich neer bij hun wil en liet hen hun eigen gang gaan.’¹⁸

In tegenstelling tot deze mensen was Samuel een kleine jongen en gekleed als een priester. Zoals Jezus ‘groeide Samuel verder op’ en ‘was zeer geliefd, zowel bij de Heer als bij de mensen’.¹⁹ Deze Samuel werd een machtig en trouw leider in Israël. ‘Iedereen in Israël, van Dan tot Berseba, [kwam] tot de erkenning dat Samuel door de Heer als profeet was aangewezen.’²⁰

Dit betekende echter niet dat alles goed ging. Het volk kreeg te maken met een Filistijnse invasie, de twee zonen van Eli werden vermoord en de Filistijnen veroverden de ark van God. De 98-jarige Eli stierf toen hij deze berichten te horen kreeg.²¹

Helaas werd Samuel met hetzelfde probleem als Eli geconfronteerd: zonen die zijn voorbeeld van trouw niet navolgden.²²

Samuel duidt een overgangspunt aan in de geschiedenis van Gods volk. Hij was de laatste rechter en een sleutelfiguur in de ontwikkeling van de grote strijd. Zijn stabiele invloed leidde het volk op een kritiek moment. Het is jammer dat zijn zonen niet in zijn voetsporen volgden, maar God is niet afhankelijk van menselijke dynastieën. Als gevolgd van hun afvalligheid, eisten de ouderlingen een koning. Niet de beste zet, zoals uit de komende eeuwen van de geschiedenis zou blijken.

Welke waarden die u van huis uit heeft meegekregen zou u graag willen doorgeven aan volgende generaties?

¹⁸ Ellen G. White, *Patriarchen & profeten*, blz. 527

¹⁹ 1 Samuel 2:18, 19, 26; Lucas 2:52

²⁰ 1 Samuel 3:20

²¹ 1 Samuel 4:14–18

²² 1 Samuel 8:1–7

Rechters 14:1–4

Hoe kon God Simson gebruiken?

VERDERE STUDIE

GESPREKSVRAGEN

- ♦ De Bijbel is er duidelijk over: er is geen middenweg in de grote strijd. We staan of aan de ene kant of andere kant; aan die van Jezus of aan die van Satan. Alleen zijn in ons leven deze verschillen niet altijd zo helder en duidelijk. Soms weten we niet wat de juiste en wat de verkeerde beslissing is, zelfs niet in morele dilemma's. Het is niet altijd makkelijk om te bepalen wat we moeten doen. Op welke manieren kunnen we advies krijgen om ons te helpen de juiste keuze te maken? En hoe weten we dat onze keuze juist is?

04

De Bijbel verbloemt de menselijke zonde en het menselijke kwaad niet en geeft een nauwkeurige weergave van de mens. Een bijzonder scherpzinnig beeld van het menselijk kwaad vinden we in 1 Samuel 2:12–25, waar Eli's zonen worden vergeleken met de jonge Samuel. In 1 Samuel 2:12 staat: 'Doch de zonen van Eli waren kinderen Belials; zij kenden de Heere niet.'²³ Ten eerste stellen we de tegenstelling vast: afkomst speelde een belangrijke rol in het bijbels leven en hier zijn 'de zonen van Eli' nu 'kinderen Belials.' Belial is een veelbetekenend woord dat in verschillende vormen en contexten wordt gebruikt, bijna altijd negatief. Het is verwant aan het Hebreeuwse *bl* en *bli*, wat 'nee' of 'niet' of 'zonder' betekenen. Het woord zelf betekent 'waardeloos' of 'nutteloos'. Soms wordt Belial gebruikt als in 1 Samuel 2:12: andere mannen worden 'kinderen Belials' genoemd.²⁴ In Spreuken 6:12 betekent het onbetrouwbaarheid. In andere antieke literatuur uit het Nabije Oosten is Belial een naam voor Satan. In de Bijbel is het bijna altijd negatief. Mensen, geschapen naar Gods beeld, waren gemaakt met een doel en om betekenis te hebben. Toch noemt de Bijbel hen 'waardeloos', 'zonen van waardeloosheid'. Wat een tragische verkisting van het leven. Of we zijn voor de Heer en doen voor hem iets van betekenis en met een doel, of ons leven is uiteindelijk waardeeloos. Dat is logisch, want wij danken ons hele bestaan en levensdoel aan hem.

²³ Statenvertaling (1977)

²⁴ 2 Kronieken 13:7; 1 Koningen 21:13

Ruth 1:8, 16, 17

Wat wilde Ruth en waarom was dat belangrijk?

1 Samuel 2:22–26

Conflict en crises: de rechters

IJSBREKERVRAAG

Als ouders hou je van je kinderen, zelfs als ze soms allerlei dingen doen die je ze liever niet zag doen. Hoe lukt het om daarmee om te gaan?

IK VERKEN

Het vers vóór onze verkenning zegt dat Samuel dicht bij de Heer opgroeide. Vervolgens lezen we over de zonen van Eli die gewoon doen waar ze zin in hebben, zonder enig respect voor de Heer en hun vader. De situatie waarin de jonge Samuel opgroeit lijkt dan ook niet bepaald ideaal. Toch lezen we dat hij zeer geliefd is, zowel bij de Heer als bij de mensen. Kennelijk deert het Samuel niet dat de zonen van Eli het verkeerde voorbeeld geven. In deze tekst worden we voorbereid op de veranderingen die binnenkort plaats gaan vinden en op de roeping van Samuel die binnen afzienbare tijd volgt.

04

IK BESTUDEER

- ♦ Eli is oud geworden. Hij hoort geluiden over de dingen die zijn zonen uitspoken. Erg fraai is het niet. Hoe komt Eli op u over. Ziet u in het lezen van de tekst herkenbare zaken uit uw eigen leven of van de maatschappij om u heen?
- ♦ De zonen van Eli leven een losbandig leven. Toch zijn zij ook priesters. In de tekst blijkt dat die twee zaken niet samen kunnen gaan. Hun respect voor God, de religieuze rituelen en de mensheid in het algemeen is ver te zoeken. Zij doen maar waar ze zin in hebben. Offervlees halen ze al van het altaar af voordat de rook van het vet is opgestegen. Ze slapen met diverse vrouwen die dienst doen bij de ingang van de ontmoetingstent. Ze voldoen helemaal niet aan een voorbeeldfunctie. Hoe kan de kleine Samuel in zo'n omgeving staande blijven?
- ♦ Eli stelt een goede vraag waar wij ook over na mogen denken: 'Wanneer mensen elkaar kwaad doen, kan God als scheidsrechter optreden, maar wanneer mensen zondigen tegen de Heer, wie zal dan voor hen pleiten?' Kan ons, met alle voorbeelden en kennis die we vanuit de Schrift hebben, toch hetzelfde overkomen als de zonen van Eli? Hoeveel vat hebben wij op onze kinderen? In hoeverre zijn wij überhaupt verantwoordelijk voor de keuzes die onze kinderen maken?
- ♦ Volgens de tekst heeft de Heer besloten de zonen van Eli te doden. Luisteren ze niet omdat de Heer hen wil doden, of wil de Heer hen doden omdat ze niet luisteren?

IK PAS TOE

- ♦ Wanneer we verzen lezen zoals in 1 Samuel 2:22–26 dan hebben we de neiging ons hoofd te schudden en afkeurend te reageren. Toch staat het leven van ieder mens bol van allerlei beslissingen die de Heer niet kunnen behagen. Betekent dat dat we allemaal hetzelfde zijn als de zonen van Eli of mogen we daarin toch wel een nuance aanbrengen?

1 Samuël 2:12–25, 8:1–7

Hoe worden goed en kwaad
hier afgebeeld?

- ♦ Het is boeiend om te zien hoe Samuel in een woelige omgeving overeind blijft. Hoe zijn trouw en vasthoudendheid aan God alleen maar sterker worden. Dat geeft hoop voor ons in een maatschappij die in toenemende mate verder van God verwijderd raakt. Wij kunnen ervoor kiezen ons niet te laten beïnvloeden door de slechte keuzes van anderen, maar juist voor het goede te kiezen. In hoeverre ervaart u dat het mogelijk en/of moeilijk is om te staan voor uw principes?
- ♦ Kennelijk is het zelfs mogelijk om vol toewijding aan de Heer ook nog eens in goed aanzien bij de mensen te staan. Op welke manier zouden wij ons als christenen moeten profileren denkt u?

04

DEDICATED to the LORD

1 Samuel 2:18-20, 26

IK BID ...

Heer, ik bid u om vertrouwen. Helpt u ons om te staan voor wat wij geloven en tegelijk een vriendelijke en liefdevolle uitstraling te bieden aan de maatschappij om ons heen. Ik bid u voor die ene speciale persoon die zo belangrijk voor mij is en ik breng hem/haar voor u en in uw hand.

IETS TERUGGEVEN AAN GOD

Openingsvraag

Vertel hoe voor jou de hemel er uitziet. Bespreek met de groep.

Lees samen 1 Samuël 1:27–28, 2:1–3.

Ijsbrekervraag

Heeft God wel eens wat voor jou gedaan? Bespreek met elkaar.

Inspiratie

Hanna begon te bidden: 'Ik ben blij met wat de Heer voor mij doet! Ik ben sterk, want hij is bij mij. Mijn vijanden lach ik uit. Ik ben gelukkig, want de Heer helpt mij.'¹

Behandel de tekst (kijk per dag op welke vragen je wilt ingaan)

- ◆ **Zondag:** 1 Samuel 1:27–28. Wat is Hanna's verhaal? Waarom maakt een kind haar zo blij? Lees 1 Samuël 1:6–9, 10–11, 20. Probeer je in haar situatie in te leven. Ze geeft haar kind terug aan God. Dat doe je niet zomaar. In welke omstandigheden zou jij zoiets doen?
- ◆ **Maandag:** 1 Samuel 2:1. Wat doet eerherstel met mensen? Denk aan woorden als respect en eigenwaarde. Welke 'vijanden' zou ze bedoelen, waarom meervoud? Er staat eigenlijk dat haar mond is vergroot tegenover haar vijanden, wat voor beeld krijg je hierbij? Leg uit.
- ◆ **Dinsdag:** vers 1b–2. God heeft Hanna geholpen. Ze zegt drie dingen over God. Noem ze. Wat hebben die beschrijvingen met elkaar te maken? Wat zeggen die beschrijvingen over haar mogelijkheid om zwanger te kunnen raken? Bespreek met elkaar.
- ◆ **Woensdag:** vers 3. Op grond van haar ervaring trekt ze een conclusie. Hoe vindt zij dat je je als mens moet opstellen?

Toepassing

- ◆ **Donderdag:** Geef jij wel eens iets terug aan God? Hanna geeft het belangrijkste dat zij heeft terug aan God. Zou jij zoiets kunnen doen? Wat zou jij dan geven? Leg uit waarom.
- ◆ **Vrijdag:** Houd jij je altijd aan je beloftes? Wanneer lukt dat wel, wanneer lukt dat niet? Wat voel je als je je niet aan een belofte houdt? Deel met de groep.
- ◆ **Sabbat:** Grote woorden gebruiken. Heeft jouw relatie met God invloed op de woorden die jij gebruikt? Leg uit hoe dat dan werkt. Hoog van de toren blazen is een houding. Wat is jouw levenshouding? Vanuit welke waarden leef jij? Zou je daarin willen veranderen? Wat zou je willen veranderen? Leg uit waarom.

Opdracht

Hoe ga jij met anderen om? Geef deze week tien mensen een compliment. Kijk naar het effect.

¹ 1 Samuel 2:1, Bijbel in Gewone Taal.